

ปรัชญาการศึกษากับประชาธิปไตย:
ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนหมู่บ้านเด็กกับโรงเรียนถาวรวิทยา
จังหวัดกาญจนบุรี

นายไพฑูรย์ คล้ายวงศ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-740-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I17170436

**PHILOSOPHY OF EDUCATION AND DEMOCRACY:
A COMPARATIVE STUDY OF CHILDREN VILLAGE(MOO BAN DEK)
AND TAWORNWITAYA SCHOOLS.
KANCHANABURI PROVINCE**

Mr. Paitoon Klaywong

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Government
Graduate School
Chulalongkorn University

1996

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ไพฑูรย์ คล้ายวงศ์ : ปรัชญาการศึกษากับประชาธิปไตย : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
โรงเรียนหมู่บ้านเด็กกับโรงเรียนดาววิทยา จังหวัดกาญจนบุรี (PHILOSOPHY OF
EDUCATION AND DEMOCRACY : A COMPARATIVE STUDY OF CHILDREN VILLAGE
(MOO BAN DEK) AND TAWORNWITAYA SCHOOLS, KANCHANABURI PROVINCE)

อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 183 หน้า. ISBN 974-633-740-8

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงตัวแปรที่มีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตย โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนหมู่บ้านเด็กและโรงเรียนดาววิทยาในจังหวัด
กาญจนบุรี ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงผสมผสานระหว่าง การสังเกต การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร
และการสร้างแบบสอบถาม ส่วนตัวแปรที่นำมาใช้พิจารณาในการศึกษานี้แบ่งตามสมมุติฐานได้ คือ

1. ตัวแปรในสมมุติฐานหลัก คือปรัชญาการศึกษาและสภาพแวดล้อม
2. ตัวแปรในสมมุติฐานหาความสัมพันธ์ คือ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา และ

พื้นฐานทางครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า

ในส่วนของสมมุติฐานหลักนั้น ทั้งปรัชญาการศึกษาและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาจะมีผลต่อ
การเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของเด็กแตกต่างกัน คือกรณีของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ปรัชญา
และสภาพแวดล้อมจะมีผลต่อการสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในเชิงปฏิบัติ คือ เด็กสามารถเรียนรู้
ประชาธิปไตยได้จากการใช้ชีวิตในโรงเรียน ส่วนโรงเรียนดาววิทยานั้น ปรัชญาการศึกษาและสภาพ
แวดล้อมจะมีผลต่อการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎี เพราะโรงเรียนจะเน้นการเรียนรู้ในเชิงวิชาการจากการ
เรียนการสอนมากกว่า

ในส่วนของสมมุติฐานหาความสัมพันธ์ พบว่ามีตัวแปรเพียงสองตัวคือ อายุ และระดับการ
ศึกษาของนักเรียนโรงเรียนดาววิทยาที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติกับการเรียนรู้ทางการเมือง คือ เมื่ออายุ
และระดับการศึกษาสูงขึ้นก็จะทำให้มีผลต่อการเรียนรู้ทางการเมืองสูงขึ้นตามไปด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... การปกครอง
สาขาวิชา..... การปกครอง
ปีการศึกษา..... 2538

ลายมือชื่อนิติศ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาพร้อม.....

พิมพ์จำหน่ายโดยห้องสมุดวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสีเขียวนี้เพียงเล่มเดียว

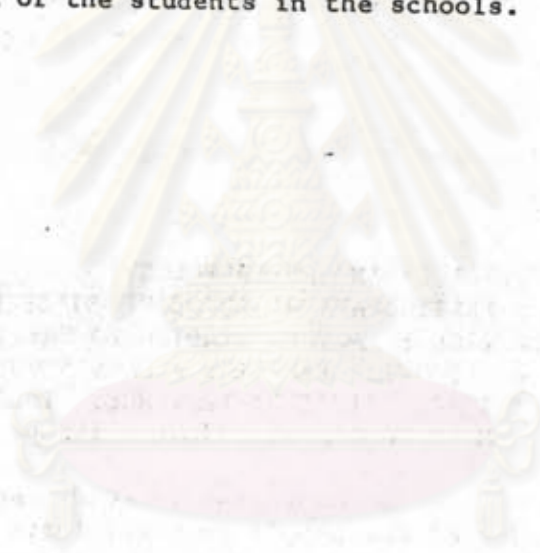
C730096 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: PHILOSOPHY OF EDUCATION / DEMOCRATIC SOCIALIZATION

PAITON KLAYWONG : PHILOSOPHY OF EDUCATION AND DEMOCRACY : A
COMPARATIVE STUDY OF CHILDREN VILLAGE (MOO BAN DEK) AND TAWORNWITAYA
SCHOOLS, KANCHANABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF.
ANUSORN LIMMANEE, Ph.D. 183 pp. ISBN 974-633-740-8

Aimed at identifying variables which affect the process of democratic socialization in Children Village (Moo Ban Dek) and Tawornwitaya Schools in Kanchanaburi Province, this comparative study uses both qualitative and quantitative techniques in its data collection and analysis.

Based on the hypothesis that the political socialization depends on not only the existing philosophy of education and the learning environment but also the personal background of students, the study finds that, on the one hand, the philosophy and the environment have an influence over the practical aspect of democratic socialization in Moo Ban Dek School and the theoretical aspect in Tawornwitaya School. On the other hand, only two variables of personal background-age and level of education-produce positive effects on the political socialization of the students in the schools.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา การปกครอง

ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา การปกครอง

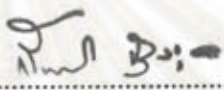
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2538

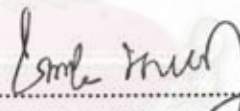
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

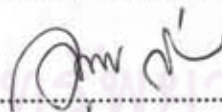
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปรัชญาการศึกษากับประชาธิปไตย: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียน
 หมู่บ้านเด็กกับโรงเรียนถาวรวิทยา จังหวัดกาญจนบุรี
 โดย นายไพฑูรย์ คล้ายวงศ์
 ภาควิชา การปกครอง
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วน
 หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ นงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ประหยัด หงษ์ทองคำ)

อาจารย์ที่ปรึกษา
 (รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี)

กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการผจญภัยครั้งสำคัญในชีวิตในการแสวงหาภูมิปัญญาทางการศึกษาโดยได้ถ่ายทอดออกมาเป็นวาทะกรรมทางความคิดที่สะท้อนถึง“โศกนาฏกรรมทางเสรีภาพ”ที่ได้เคยเกิดขึ้นกับผู้วิจัย แต่เมื่อชีวิตเริ่มเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี จึงได้มีโอกาสสัมผัสกับชีวิตที่สมบูรณ์ของเสรีภาพไม่ว่าจะเป็นทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะในช่วงเวลานั้นผู้วิจัยได้รับเสรีภาพอย่างเต็มที่นั่นคือเสรีภาพในการเป็นตัวของตัวเอง เสรีภาพในความคิดและการกระทำ สำหรับผู้วิจัยนั้นเสรีภาพเป็นสิ่งที่มีความหมายเป็นอย่างยิ่ง เสรีภาพทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความเป็นคนที่สมบูรณ์และก่อให้เกิดความประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ตามมาอีกนานับประการ

สำหรับกำลังใจที่สำคัญที่สุดเหนือสิ่งใดนั้น ก็คือกำลังใจจากคุณประวิทย์ คล้ายวงศ์ และคุณธัญลักษณ์ ศิลปศรีประสิทธิ์ บิดามารดาผู้ให้กำเนิด ซึ่งผู้วิจัยถือว่าท่านทั้งสองเป็นครูคนแรก ดังคำกล่าวที่ว่า “บุพพชาจริยาตี วุจฺจเร” บิดามารดาเป็นบูรพาจารย์ของบุตร เพราะท่านได้ให้ทรัพย์อันมีค่าสุดจะหาได้กับผู้วิจัยนั้นก็คือปัญญาความรู้ จนทำให้ผู้วิจัยได้สำเร็จการศึกษาตามที่ต้องการ รวมทั้งญาติพี่น้องทุกคนที่ได้ให้กำลังใจและพยายามถามไถ่มาโดยตลอด

ส่วนเนื้อหาและแนวความคิดของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับความอนุเคราะห์และความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิมมณี ที่ท่านได้ให้ทั้งคำแนะนำ ข้อเสนอแนะและตรวจข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกทั้งรองศาสตราจารย์ ประหยัด หงษ์ทองคำ ประธานคณะกรรมการ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ท่านได้สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ และติดตามดำเนินงานจนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

ขอขอบคุณผู้บริหารและคณะครูทุกท่านทั้งของโรงเรียนหมู่บ้านเด็กและโรงเรียนถาวรวินิตาที่ได้เอื้อเฟื้อสถานที่และให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ทำให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน

ขอขอบคุณคุณอรพร ตันติเวชถาวร ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนทางด้านคอมพิวเตอร์ ไม่ว่าจะเป็นการพิมพ์งานหรือปริ้นสแกน คุณวัลลภ ลำภาย พี่ที่แสนดีที่ช่วยแนะนำด้านการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ คุณกักร เวหน เพื่อนร่วมชะตากรรมที่เป็นเพื่อนในการทำวิจัยทางภาคสนาม คุณศุจีรา สุวีรานนท์ ที่ช่วยเก็บข้อมูลวิจัย และมีตรึกทุกๆคนของคณะรัฐศาสตร์ที่ได้ถามไถ่มาโดยตลอด

ไพฑูรย์ คล้ายวงศ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1. บทนำ.....	1-7
สภาพปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตของการวิจัย.....	2
สมมุติฐานของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความในการวิจัย.....	6
การนำเสนอบทวิจัย.....	7
2. ทฤษฎีและแนวความคิด.....	8-38
วัฒนธรรมกับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	8
คำนิยาม.....	10
หน้าที่ของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง.....	10
ตัวการในการเรียนรู้ทางการเมือง.....	11
ขั้นตอนของการเรียนรู้ทางการเมือง.....	13
วิธีการเรียนรู้ทางการเมือง.....	14
ประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	15
ผลการวิจัยวรรณกรรมแนวความคิดด้านการเรียนรู้ทางการเมือง.....	16
สรุป.....	36

สารบัญ(ต่อ)

3. ประชญาการศึกษากับการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย.....	39-65
คำนิยาม.....	39
รากฐานปรัชญาการศึกษาไทย.....	41
ปรัชญาแบบอุดมคติ.....	41
พุทธปรัชญาการศึกษาไทย.....	42
รัฐกับปรัชญาการศึกษาไทย.....	44
เป้าหมายของปรัชญาการบริหารที่เปลี่ยนแปลง.....	48
จากตะวันตกสู่สังคมไทย.....	49
ปรัชญาอัตถิภาวนิยม.....	50
ปรัชญาแบบก้าวหน้าตามธรรมชาติหรือพัฒนาการนิยม.....	51
ปรัชญาสร้างสังคมใหม่หรือปฏิรูปนิยม.....	53
ปรัชญานิรันดรนิยม.....	55
ปรัชญาสารัตถะนิยม.....	57
แนวความคิดเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา.....	59
บทวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษากับการเรียนรู้แบบประชาธิปไตย.....	61
สรุป.....	64
4. ระเบียบวิธีวิจัย.....	66-74
การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	66
การวิจัยเชิงปริมาณ.....	68
ปัจจัยเกี่ยวกับข้อมูล.....	69
การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	70
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
สรุป.....	74
5. ปรัชญาการศึกษาเปรียบเทียบ.....	75-97
โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก.....	76
เป้าหมายการศึกษา.....	76

สารบัญ(ต่อ)

โครงสร้างอำนาจนิยมและการครอบงำทางวัฒนธรรม.....	77
เสรีภาพและความยุติธรรม.....	80
ศาสนาและศีลธรรม.....	81
โรงเรียนถาวรวิทยา.....	83
เป้าหมายการศึกษา.....	84
โครงสร้างอำนาจนิยมและการครอบงำทางวัฒนธรรม.....	88
เสรีภาพและความยุติธรรม.....	90
ศาสนาและศีลธรรม.....	91
บทวิเคราะห์.....	92
6. สภาพแวดล้อมโดยเปรียบเทียบ.....	98-123
โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก.....	99
ความเป็นเมืองหรือชนบท.....	99
สภาพสถานที่ของโรงเรียน.....	99
กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน.....	100
ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับโรงเรียนและนักเรียนกับครู.....	103
กิจกรรมภายในโรงเรียน.....	104
เสรีภาพในโรงเรียน.....	105
ระเบียบวินัยและการลงโทษ.....	110
โรงเรียนถาวรวิทยา.....	111
ความเป็นเมืองหรือชนบท.....	111
สภาพสถานที่ของโรงเรียน.....	111
กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน.....	111
ความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับโรงเรียนและนักเรียนกับครู.....	114
กิจกรรมภายในโรงเรียน.....	116
เสรีภาพในโรงเรียน.....	117
ระเบียบวินัยและการลงโทษ.....	120

สารบัญ(ต่อ)

บทวิเคราะห์.....	120
บทสรุป.....	122
7. วิเคราะห์.....	122-137
ข้อมูลตัวแปรทั้งหมด.....	124
ค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร.....	125
การวิเคราะห์ระดับความเป็นประชาติปไโดย.....	131
8. สรุปและข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	138-153
บทสรุป.....	138
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	143
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	144
เอกสารอ้างอิง.....	154-167
ภาคผนวก ก. ประวัติโรงเรียน.....	169-172
ภาคผนวก ข. แนวความคิดในการสร้างแบบสอบถาม.....	173
ภาคผนวก ค. ใบขออนุมัติออกทำการวิจัยทางภาคสนาม.....	174-175
ภาคผนวก ง. แบบสอบถามโครงร่างวิทยานิพนธ์.....	176-182
ประวัติผู้เขียน.....	183

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 4.1 รูปแบบการวิจัย.....	66
ตาราง 4.2 โครงสร้างการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	66
ตาราง 4.3 โครงสร้างการวิจัยเชิงปริมาณ.....	68
ตาราง 4.4 จำนวนนักเรียนประถมศึกษาปลายของโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก.....	69
ตาราง 4.5 จำนวนนักเรียนประถมศึกษาปลายโรงเรียนถาวรวิทยา.....	70
ตาราง 4.6 จำนวนนักเรียนที่เลือกมา 10% ของโรงเรียนถาวรวิทยา.....	71
ตาราง 4.7 จำนวนเปรียบเทียบนักเรียนทั้งสองโรงเรียน.....	71
ตาราง 4.8 ตารางบอกทิศทางของความสัมพันธ์ของตัวแปร.....	72
ตาราง 4.9 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตาม.....	73
ตาราง 4.10 ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร Y กับตัวแปร X.....	73
ตาราง 5.1 แสดงเป้าหมายหลักสูตรการศึกษา.....	87
ตาราง 5.3 เปรียบเทียบปรัชญาการศึกษา.....	92
ตาราง 5.4 ปรัชญาการศึกษาเปรียบเทียบ.....	95
ตาราง 7.1 ตัวแปรกับนักเรียนทั้งหมด.....	124-125
ตาราง 7.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	126
ตาราง 7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	127
ตาราง 7.4 ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	128
ตาราง 7.5 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	129
ตาราง 7.6 ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐานทางครอบครัวกับการเรียนรู้ทางการเมือง.....	130
ตาราง 7.7 ความคิดเห็นในเรื่องเสรีภาพ.....	131
ตาราง 7.8 ความคิดเห็นในเรื่องความเสมอภาค.....	132
ตาราง 7.9 ความคิดเห็นในเรื่องเหตุผล.....	133
ตาราง 7.10 ความคิดเห็นในเรื่องเสียงข้างมาก.....	133
ตาราง 7.11 ความคิดเห็นในเรื่องกฎระเบียบ.....	133
ตาราง 7.12 ระดับของการเรียนรู้ทางการเมือง.....	133
ตาราง 7.13 ระดับของเป้าหมายในชีวิต.....	134
ตาราง 7.14 ระดับความรู้ในเรื่องเสรีภาพ.....	134
ตาราง 7.15 ระดับความรู้ในเรื่องรัฐธรรมนูญ.....	134
ตาราง 7.16 ตารางแสดงระดับความรู้ในเรื่องฝ่ายนิติบัญญัติ.....	135

สารบัญตาราง

ตาราง 7.17 ระดับความรู้ในเรื่องฝ่ายบริหาร.....	135
ตาราง 7.18 ระดับความรู้ในเรื่องฝ่ายตุลาการ.....	135
ตาราง 7.19 ระดับความรู้ในเรื่องพรรคการเมือง.....	136
ตาราง 7.20 ระดับความรู้ในเรื่องการเลือกตั้ง.....	136
ตาราง 7.21 ระดับความเป็นประชาธิปไตยโดยเปรียบเทียบ.....	137

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1.1 โครงสร้างปรัชญาการศึกษา.....	4
ภาพ 1.2 โครงสร้างสภาพแวดล้อมของสถาบันการศึกษา.....	5
ภาพ 2.1 ความสัมพันธ์ทางโครงสร้างของการเรียนรู้ทางการเมือง.....	37
ภาพ 4.1 แสดงโครงสร้างทั้งหมดของงานวิจัย.....	74
ภาพ 5.1 แสดงอำนาจต่อเนื่องของโรงเรียนถาวรวิทยา.....	88

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย